

УДК 007 : 304 : 659.3

БЕРЛУСКОНІ ТА МОНТАНЕЛЛІ ПРОБЛЕМА ВЛАДИ Й ПУБЛІЦИСТИКИ

Петро-Василь Камінський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: kaminskyypetro@yahoo.com*

Публіцистичний аналіз та оцінка видатного журналіста Італії Інд्रो Монтанеллі сучасного стану італійського суспільства на прикладі чергової передвиборчої кампанії Сільвіо Берлусконі. Розглянуто протилежність світогляду двох визначних особистостей Італії: видатного журналіста епохи – Індро Монтанеллі, та медіа-магната й экс-прем'єр-міністра – Сільвіо Берлусконі. Розглянуто явище «монтанелліанства» та «берлусконізму», їхній вплив на свідомість суспільства.

Ключові слова: суспільство, «берлусконізм», колапс влади, незалежна журналістика, еволюція свідомості.

Об'єкт дослідження: Публіцистика Індро Монтанеллі.

Предмет дослідження: Концептуальне осмислення незалежної журналістики (Індро Монтанеллі) та її суспільного значення.

Мета статті – аналіз світоглядних протистоянь Монтанеллі та Берлусконі на сторінках італійських видань. Постає Індро Монтанеллі була виклична, не завжди адекватна і тому незрозуміла багатьом його сучасникам. Ціллю роботи є привернення увагу до глибшого та усебічного дослідження життя і творчості геніальної людини та ідеального журналіста Італії.

Noi l'Italia la vediamo realisticamente qual ? : non un vivaio di poeti, di santi e di navigatori, ma una mantenuta costosa e scostumata: ma ? la sola che riesce a riscaldare il nostro letto e a farci sentire uomini, anche se cornuti.*

---

* Бачимо реально Італію, яка не є розсадником поетів, святих і першопроходців, але підтримана коштовністю та аморальністю може зігріти лише наше ліжко і ще змушує нас відчувати себе людьми, хоча й рогатими.

Indo Montanelli [1]

«Я не прагну вихвалити Монтанеллі відносно Берлусконі. Було б надто легко, занадто легко тепер, коли Фараон умирає, а Індра живе у вічному ореолі Мучеників Свободи Преси. Було б це – навіть несправедливо»[2], – писав Масімо Фіні (Massimo Fini) у передмові до книги Індра Монтанеллі: «Ve lo avevo detto»*.

Важко уявити собі двох настільки різних персонажів, двох яскравих антиподів: Берлусконі – без яскраво-представницьких якостей, без внутрішнього аристократичного потенціалу в мисленні чи в манерах поведінки. Феномен Кавальєро походить із протилежностей. Усвідомлення комплексів стало есенціальним компонентом, з якого Берлусконі отримав імпульс для досягнення успіху. Монтанеллі ж, як описує Масімо Фіні, – «людина одного стилю, не тільки і не надто в одязі, але за способом міркувань та манерами». Перший – оптиміст без гальмів, інший – екзистенційний песиміст. Берлусконі – людина, яка женеться за мріями, як визнає сам Монтанеллі, принаймні в перших статтях свого збірника «Ve lo avevo detto», описуючи ірраціональність берлусконівської політики: «Проблема виникає, коли розрив між мрією і реальністю збільшується настільки, що може стати нездоланним, а потім перейти безпосередньо до маячнї, як, наприклад, історія останніх днів Гітлера в бункері, коли він схибнувся на географічних картах неіснуючих армій Венка (di Wenk)»[3]. З одного боку, консервативна, ностальгійно складена особа Монтанеллі, з міфічним минулим. І спроектована в майбутнє – особа Берлусконі. «Але, він не новатор – він будівельник. І, як кожен будівельник, має потребу – нищити все те, що трапляється на його шляху, щоб мати змогу будувати нове. Відтак, все новоутворене в будівельному бізнесі, в політиці, у футболі... виявилося гіршим, аніж те, що зруйновано».

Ці дві, навзаєм заперечувані, несумісні особистості перетиналися на життєвому шляху, йшовши пліч-о-пліч упродовж двадцяти років, а в їхніх особах перехресчувались і дві Італії. Стара, дев'ятнадцятого сторіччя, ліберальна «Італія великої буржуазії й аристократії, стерпно лицемірна, фанатично релігійна (святенницька), вмираюча, й Італія, народжена з *посереднього стану*, збайдужілого, без справжньої ідеології, без цінностей та етики, відкрито і гордо неординарна, тенденційно злочинна».

Але не цей *посередній стан* створив Берлусконі, власне, що він зі своїм телебаченням розширив та зміцнив його, прекрасно це передбачивши. Суспільство, змінене внаслідок утвердження капіталістичного ладу, індустріалізації, урбанізації, секуляризації та ін. Таке суспільство протиставляється традиційному суспільству. Декларується нова філософія, філософія постмодернізму, яка в принципі заперечує можливість достовірності та об'єктивності. Такі розуміння, як «справедливість», «пработа» втрачають своє значення. Постмодернізм визначають як маргінальний, кітчевий, філософський дискурс з характерною антираціональністю. Беручи до уваги

---

* Вам це казав

гегелівське розуміння діалектики як закону розвитку, великі досягнення культури – перетворюються на свою протилежність. Умберто Еко, яскравий представник постмодернізму Італії, пише: «чим менше правдоподібний образ, тим чіткіше вимальовується істина»[4]. Істинний ідеал постмодернізму – це хаос, який Дельоз [5] називає хаосмосом, початковий стан неупорядкованості, стан необмежених можливостей.

Індро Монтанеллі цю нову Італію не сприйняв, він абсолютно не розумів у чому її позитивність, що мало би бути її оригінальністю. Він не розумів Північної Ліги (Liga Nord) та «Чистих рук» (Mani pulite) – антикорупційної державної операції. Цю операцію він оцінював як період, в якому «галасують тому, що Берлусконі, вимахуючи прапором «Чистих рук», скандуючи монолози на телеканалах, запрошує до своєї партії, «discesa in campo»*. Монтанеллі критикував фарисейство цієї операції. Це була цинічна брехня, якою Берлусконі годував електорат через свої телеканали. Під час першої зустрічі «Fogza Italia» в Римі 6 лютого 1994 року Кавальєро публічно викрив «зłodіїв країни» (i lardi di Stato): «Покінчимо зі старою політикою! Ми хочемо нової політики, іншої, чистої! Ми – це Італія, яка дбає, проти Італії, яка грабує, Італія прекрасних людей проти Італії старих партій»[6]. На початку травня він засвідчує оновлення свого парламенту, пропонуючи Міністерство внутрішніх справ та Судову владу – символам «Чистих рук» Ді П'єтро (Di Pietro) і Давіґо (Davigo). Але... ці двоє ввічливо відмовились. «Ave, Silvio, morituri te salutant!».

Монтанеллі не розумів нової Італії, але він розумів, глибинно, ким насправді був Сильвіо Берлусконі. Це були не просто стосунки між Видавцем і Директором. Вони були друзями. Індро, хронічно пригнобленого, захопила вибухова життєздатність Сильвіо, його енергійний і заразливий ентузіазм. Монтанеллі ставився до Берлусконі поблажливо, залишаючи за собою право на великодушність стосовно «пустотливого хлопчика» на тлі його безвідповідальності. Толерантно, стосовно зародків затяжної брехні Сильвіо, невгамовного і невинного вираження свого дитячого супереґоїзму. Берлусконі щиро вірить власній брехні, – «він каже правду, – potwierджує Монтанеллі, – це одна із «сильних» характеристик Кавальєро, непереможна, незаперечна, незнищима».

На початку його політичної кар'єри, цю звичку пояснювали як недосвідченість: «більше терпіння, – кажуть його прихильники, – ви побачите, що він навчиться ремеслу»[8].

Кавальєро, безумовно, багато чому навчився тоді, але тримати язик за зубами – ні. Зустрічі завжди давалися йому складно і завжди з тими ж руйнівними наслідками. Хвороба має загальний характер і загрозливі розміри.

У статті «Nel nome del «gente» (В ім'я «народу»)», Монтанеллі пише: «Берлусконі мав би обмежувати свої промови до монологів. Складені при кухонному столі, вивчені напам'ять, перепробувані перед дзеркалом, вони могли б навіть виглядати на спонтанні та імпровізовані. Прес-конференції ж провадити, де потрібно імпровізувати під ехидні провокації та іноді особачені журналістські запитання – він не може і це показав позавчора, коли з його уст

---

* «сходиться в табір».

«вилетіло»: «RAI, (що є громадським та державним телебаченням) не може виступати проти парламентської більшості»[9]. От таке от... Але це показує, зі свого боку, тривожне концептуальне зміщення Держави та влади». «Турбує той факт, – продовжує Монтанеллі, – що він (Берлусконі) заявив це, переконаний, що зрозумів думки й почуття «народу» (gente)».

Монтанеллі, ставлячи запитання в статті «Politici esternatori» (Зовнішні політики) щодо творення в медіапросторі ідолів бездоганної репутації «узгоджених» ЗМІ коштом співпраці з Берлусконі, застерігає читача від пасивного споживання змонтованого продукту «продажного» ефіру: «Запитую себе, скільки з існуючих символів «in vista» зможуть залишатися такими без подіуму, який щедро пронують преса і телебачення? Яким був би, для прикладу, П'єр Фердіنانдо Казіні (Pier Ferdinando Casini) без щоденного фото (хорошого хлопця, а не просто «хорошої партії»? Що супроводжувало б його у, тепер уже канонічній екстерналізації синтаксично бездоганно і належно порушених тем: Подвійної палати, Артикулу «513»*, американського долара та чого-небудь іншого?»

Індро Монтанеллі володів унікальним досвідом життя, як свідок розвитку фашизму, становлення та занепаду Мусоліні, спілкування з диктаторами епохи Франко та Гітлером. Пізнаючи людські долі через сотні-сотень зустрічей він умів бачити людину, міг відокремити в ній правдиве від пропонованого і розумів, яким беззахисним є глядач/читач, коли йому подають «особистостей» – з «подіуму преси і телебачення», розфарбованих та розцяцькованих. Індро не намагався описати їхні недоліки чи виставити на глум брутальним, зухвалим поданням тієї чи іншої інформації, яка б викрила конкретного політика, бізнесмена. Висота його професіоналізму, власне, полягала в залученні читача до самостійного аналізу інформації. Це стосувалося, як приклад, журналістського розслідування стосовно П'єра Фердінандо Казіні. Коли, вже після смерті Монтанеллі, тижневик «L'Espresso» виклав на своїх сторінках журналістську розвідку щодо придбання Казіні і його колишньою дружиною цілого будинку в престижному районі Риму і цю оборудку здійснено за зразком "a prezzi di saldo"*, італійці змогли побачити «благі» наміри та «любов» до народу «хорошого хлопця» Казіні.

Як легко маніпулювати людською свідомістю створюючи «святого» політика і через такий «символ» «освячувати» всю партію, що багато дешевше, аніж змусити партію до активної політичної діяльності на користь виборців, суспільства, – Монтанеллі аналізує, але робить це творчо, закликаючи до спільної оцінки.

Лаура Лауренці (Laura Laurenzi) у статті: «Montanelli: "L'Italia di Berlusconi? la peggiore mai vista"»*, опублікованій в газеті «La Repubblica» від 23 березня 2001 року, пише: «Видається він (Монтанеллі) став ворогом номер один. Берлусконі називає його брехуном і невдячним, Фіні описує його, як ще

---

* Реформа артикулу 513 кримінально-процесуального кодексу, апробованого Сенатом 31 липня 1997 року: правило зручності протягом процесу недоведеного розслідування.

* занижувати ціни

* Монтанеллі І: «Італія Берлусконі – гіршого ніколи не бачив».

одного журналіста, «інспірованого» від лівих, газети від правих виносять його ім'я в заголовки на перших сторінках. Його «провина» – це «зрада». Він, навіть, мав би дати згоду на перебудову фактів щодо діяльності «Il Giornale». «Найвражаючими, – розповідає Монтанеллі, – були анонімні телефонні дзвінки. Не знаю – хто міг дати мій номер? В слухавку говорили одне й те саме, верескливі глечики: «Ви, хто протягом двадцяти років годувались при столі Берлусконі!..», намагаючись дати мені зрозуміти, начебто я був альфонсом Сільвіо?»[10].

«Це дивує, – продовжує Монтанеллі, – я ніколи не брав участі у кампанії демонізації суспільства: тим більше – визначеній клоуном і маріонеткою. Однак, всі ці історії про Берлусконі – людину мафії, були вельми непевні. Тепер будь-які речі можливі: не стосовно мене, зі мною нічого не трапиться. Для мого віку хвилюватися про ризики майбутнього, це – насміхатися над собою. Я нічим не ризикую, це зрозуміло. Одне завдає болю: бачити цей «берлусконізм» (berlusconismo), в який, на жаль, втягнута Італія та багато хороших людей».

«Спостерігаю за виборами, – ділиться думками І. Монтанеллі з газетою «La Repubblica», – я хочу, щоб він (Берлусконі) виграв. Даю обітницю і приношу квіти Діві Марії, – щоб він переміг. У такий спосіб італійці бачитимуть хто цей пан. Берлусконі – це хвороба і лікується вона вакциною. Вакциною цією є – Берлусконі! Яка ж добра берлусконівська ін'єкція для Палацу Кіджі (Palazzo Chigi), також для Гвірінале (Quirinale), якщо хочете, то й – для Ватікану. Після того будемо захищені, матимемо імунітет завдяки цій вакцині».

Віра, як відомо, підвладна сумнівам. Надія у видимий успіх заслїплює тверезе осмислення процесу. Бажання маси покращити становище розбивається об стіну усвідомлення ціни, яку треба заплатити. Відтак, відступивши, сліпо віддається на волю обставин, ухиляючись від зусилля, вірячи у випадковість. Коли політичний рух перебуває при владі, то це означає, що серед влади знаходяться його функціонери і їм також властиве людське. Вони також прагнуть доброго заможного життя, і вони, на відміну від народних мас, не схильні чекати. Тому корупція, зарозумілість, зухвалість, бюрократизм... – неминучі. Керівні кадри будь-якої нової влади, уподібнюються старорежимній номенклатурі, а деколи виявляються гіршими від попередників. Це переродження (мутація), можливо, триватиме кілька років, але воно відбувається знову й знову.

«Колишній голова ради міністрів Італії Сільвіо Берлусконі планує взяти участь у виборах, проведення яких заплановано на наступний 2013 рік, для того, щоб потім спробувати вчетверте очолити італійський уряд», – пише британська газета «The Daily Telegraph» з посиланням на його приближеного помічника Анджеліно Альфано (Angelino Alfano): «Підтримка на користь висунування кандидатури Берлусконі в прем'єр-міністри Італії така велика, що, думаю, він почне передвиборчу боротьбу. Надто багато про це просять»*, – без коментаря.

---

* Corriere della Sera. Silvio Berlusconi sar? presente alle politiche del 2013, candidandosi persino a premier. Il Cavaliere starebbe gi? preparando la strategia per la discesa in campo. 11 luglio 2012 | 22:15

Італійці хочуть безтурботного життя. Берлусконі їм його «творив», «змальовував» на своїх телеканалах, брав величезні кредити, підігрував своєю командою «святих»... Намагання «нудного» старого Монтанеллі пробудити зі сну безтурботності – виявились намарними. Суспільство не хоче мислити про «завтра», йому вистачить «аби сьогодні» і «аби не гірше». Моральний занепад суспільства спостерігається не лише в Італії і не тільки в Старому Світі... «Берлусконізм» – це критичний діагноз, це стан суспільства. Цю руйнуючу хворобу суспільності спроможне бачити лиш покоління, яке пережило потрясіння катастрофами й війнами, покоління яке «попеклось» на ідеалізмі диктаторів ХХ століття, поклонившись створеним власними руками ідолам фашизму, нацизму та комунізму.

Сучасне покоління виховане на вседозволеності, на безмежних можливостях прогресу, «виплекане» відсутністю моральних лідерів та духовних авторитетів. Минулі покоління мали ідеї, сучасність – розмита та обезформлена.

«Насправді, відкриття, що існує Італія Берлусконі мене дуже вражає, і це найгірша Італія, яку я коли-небудь міг бачити, – свідчив Монтанеллі. – Кажу, що потворнішої Італії в моєму довгому житті ще не було. Італія часів Маршу на Рим*, – насильницька та водночас підбадьорена доброю надією. Італія 25 липня, Італія 8 вересня, і навіть Італія площі Лорето – оживлена бажанням помсти та відплати. Однак, вульгарності та ницості цієї Італії – я ще ніколи не бачив і не чув. «Berlusconismo» – це насправду осад, що вибився з ями» [11].

Біль Монтанеллі читався в усвідомленні того, що сучасники не почують його, а коли й почують – не зрозуміють. Він віддав все – на суд часу.

Вплив засобів масової комунікації на суспільну свідомість сьогодні очевидний. Продуктом дії ЗМІ є збайдужіле, замкнуте в собі суспільство. Громадська активність дійшла до межі опортунізму, після чого наступає рабство, біомаса, яка лише реагує, але вже не аналізує.

«Я пам'ятаю щонайменше один раз роздратованого Монтанеллі, – пригадає Масімо Фіні (Massimo Fini), – уже на межі смерті він гнівно назвав Берлусконі «продавцем горщиків. Одного прекрасного дня покупець, дізнавшись ім'я виробника, відмовиться від бажання в них мочитися»[12]. На жаль, Ідро помилився. Суспільство визначило собі шлях... у прірву. Це стане причиною переосмислення.

Сформується суспільство, в якому буде більше духовного. Людству необхідне щось вище матеріального, щось значиміше – володіння.

«Зростання економіки подібне до стихійного лиха, воно знищує все довкола: воду, повітря, землю. Я упевнений, що ми вимірюватимемо успіх не економічним зростанням, а зміною людських цінностей»[13], – пише Калдерон Адісес. Людство доросло до загибелі, прийшла цивілізація самогубців через втрату цінностей. Гряде колапс матеріалістичного прогресу, суспільство відчувши запах погибелі,.. отверезиться.

---

* Marcia su Roma. 27-30 жовтня 1922 року — силова зміна влади в Королівстві Італія, внаслідок чого у 1924 році правлячою партією стала Національна фашистська партія, а Беніто Мусоліні отримав диктаторські повноваження.

Тому, сучасники Інд्रो Монтанеллі, журналісти, які пережили становлення епох, дивляться оптимістично в майбутнє. «Я глибоко переконаний, що XXI століття стане духовним. Відійдуть у минуле комерційні і маніпулятивні чинники життя, які нині домінують. Людина як Боготвірний феномен щораз більше намагатиметься розвиватися в гармонії, виробляючи в собі цілісну особистість, яка керуватиметься воістину гуманними засадами приязні, милосердя, співпраці в ім'я вищих сенсів життя»[14], – пише професор Йосип Лось, завідувач кафедри зарубіжної преси та інформації Львівського національного університету імені Івана Франка.

«Я надто старий, щоб хвилюватися про своє майбутнє, це як насмішка над собою, а от про майбутнє Італії – не хвилюватися не можу...»[15] INDRO MONTANELLI.

Список використаної літератури

1. Montanelli I. *Pantheon minore*. – Milano: Rizzoli RSC s.p.a., 2012
2. Montanelli I. *Ve lo avevo detto*. Prefazione di Massimo Fini. – Milano: Rizzoli RSC s.p.a., 2011.
3. Montanelli I. *Ve lo avevo detto*. – Milano: Rizzoli RSC s.p.a., 2011.
4. Еко У. *Ім'я рози*. - ООО Астрель. – С. 109.
5. Deleuze G. *Anti-Oedipus*. – Edilions Sils Maria, 2003.
6. Travaglio M. *Montanelli e Il Cavaliere*. Storia di un grande e di piccolo uomo. – Milano: Garzanti libri s.p.a., 2009.
7. Travaglio M. *Montanelli e Il Cavaliere*. Storia di un grande e di piccolo uomo. – Milano: Garzanti libri s.p.a., 2009.
8. Montanelli I. *I politici esternatori* // *Corriere della Sera*. –1997. – 4 agosto.
9. Montanelli I. *In nome della «gente»*. *Ve lo avevo detto*. – Milano: Rizzoli RSC s.p.a., 2011.
10. Laurenzi L. *L'Italia di Berlusconi, la peggiore mai vista* // *La Repubblica*. – 2001. – 26 marzo.
11. Laurenzi L. *L'Italia di Berlusconi, la peggiore mai vista* // *La Repubblica*. – 2001. – 26 marzo.
12. Montanelli I. *Ve lo avevo detto*. Prefazione di Massimo Fini. – Milano: Rizzoli RSC s.p.a., 2011.
13. Александр Калачев. *Бедные, но счастливые*. – Элитный персонал. – 2009. – 22 января.
14. Йосип Лось. *Наші цілі* // *Листи до приятелів*. Серпень 2010.
15. Montanelli I. *I conti con me stesso*. – Milano: RCS Libri s.p.a., 2009.

BERLUSCONI AND MONTANELLI. THE PROBLEM OF POWER AND JOURNALISM

P.-v. I. Kaminsky

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine*

Journalistic analysis and evaluation of prominent journalist Indro Montanelli in Italy the current state of Italian society by the example of the next campaign - Silvio Berlusconi. We consider two opposite personalities outlook Italy: prominent journalist of the era - Indro Montanelli, and media tycoon and former Prime Minister - Silvio Berlusconi. The phenomenon of "montanellianstva" and "berluskonialism", their impact on the consciousness of society.

Keywords: society, "berluskonialism", collapse of power, independent journalism, the evolution of consciousness.

БЕРЛУСКОНИ И МОНТАНЕЛЛИ. ПРОБЛЕМА ВЛАСТИ И ПУБЛИЦИСТИКИ

П.-В. И. Каминский

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупринки, 49, 79000, г. Львов, Украина*

Публицистический анализ и оценка выдающегося журналиста Италии Индра Монтанелли современного состояния итальянского общества на примере очередной предвыборной кампании Сильвио Берлускони. Рассмотрены противоположность мировоззрения двух выдающихся личностей Италии: выдающегося журналиста эпохи - Индра Монтанелли, и медиа-магната и экс-премьер-министра - Сильвио Берлускони. Рассмотрено явление «монтанеллианства» и «берлусконизму», их влияние на сознание общества.

Ключевые слова: общества, «берлусконизм», коллапс власти, независимая журналистика, эволюция сознания.

Стаття надіслана до редколегії 23.12.11

Прийнята до друку 10.01.12